

Горгий

Апология на Паламед

1. Спорът в това дело не се води заради смъртната присъда, защото още в деня, когато сме се родили, природата е осъдила всички нас, смъртните, на смърт, и то с явно гласуване. Опасността, която предстои, се отнася до честта и безчестието – за това, дали аз трябва да умра справедливо, или пък, напротив – насилствено, и при това да бъда подложен на най-големи оскърбления и да стана жертва на най-позорни обвинения. 2. Две неща стоят пред нас в този случай. Вие имате власт над цялото, а аз - само над една част; в мои ръце е справедливостта, вие обаче имате силата. Стига да искате, можете да ме убиете лесно, защото имате власт над онова, над което аз нямам. 3. И така, ако моят обвинител Одисей ме е атакувал, защото е обичал Гърция и защото ясно е знаел, че съм я продал на варварите - или пък защото само е бил на такова мнение - тогава той би бил превъзходен мъж. Как не, щом става дума за човек, който спасява родина, родители, цяла Гърция, а освен това отмъщава и на престъпника? Но ако е скалпил това обвинение от завист и чрез някакви злостни машинации, то тогава би бил най-лошия човек – и то точно така, както би бил превъзходен заради онези неща, които споменах по-горе.

6. И така, най-напред се заемам с въпроса дали съм способен да извърша това нещо. Нали би трябвало да има някакво начало на предателството? А началото биха били думи: защото преди делата е нужно да има някакви думи. Но какво би могло да се говори, ако не е имало среща? А как би имало среща, ако нито онзи е изпратил хора при мен, нито пък някой от моя страна е отишъл при него? Защото дори и писмено известие не би пристигнало, без да има човек, който да го занесе. 7. Всичко това може да стане само ако се разменят думи. И така, да предположим, че аз се срещам с него и той с мен. И по какъв начин? Като какъв се срещам с него? Нали като грък с варварин? И как ще го слушам и ще говоря? Ще бъда сам и той ще е сам? Тогава няма да се разберем. А може би с преводач? В такъв случай ще има трето лице, свидетел на неща, които е трябвало да се скрият. 8. Но да допуснем, че е станало и това, макар да не е станало. След думите е трябвало да си дадем и сигурни уверения, че ще изпълним обещаното. И какво би било уверението? Може би клетва? Че кой ще повярва на мен, предателя? Или пък заложници? Кой? Да предположим, аз ще дам брат си (защото няма кого друго), а варваринът – някой от синовете си. Това биха били най-силните уверения. Но ако това беше станало, всички вие щяхте да го знаете.

13. Помислете и за това. За какво би трябвало да искам да правя тези неща, дори да бях напълно способен да ги извърша? Нали никой не иска напразно да се излага

на най-големи опасности, нито пък да се окаже носител на най-голям порок? Та заради какво (пак се връщам към същото)? Може би за да стана тиранин? Над вас или над варварите? Би било невъзможно да тиранствам над вас, след като сте толкова и такива – защото притежавате всички най-големи неща: добродетели на предците, изобилие от пари, извършени подвизи, могъщ дух, власт над градове. 14. Но може би над варварите? А кой ще ми ги предаде? И с каква сила аз, който съм грък, ще завладее варварите, при положение, че съм един, а те са много? Като ги убедя или като се наложа със сила? Нали нито те биха пожелали да бъдат убедени, нито аз бих могъл да ги насиля? Но може би доброволно биха ми предали властта като награда за предателството? Нали би било много глупаво да се повярва и да се приеме такова нещо. Та кой би предпочел робство вместо царство? И най-лошото вместо най-доброто? 15. Някой би казал, че съм се заел с тези неща от любов към богатството и парите. Но аз съм умерено богат и нямам нужда от повече. Защото от много пари имат нужда хората, които харчат много. И нужда изпитват не онези, които са по-силни от природните удоволствия, а онези, които им робуват, и искат да имат почести благодарение на своето богатство и великолепие. У мен обаче няма нищо от тези неща: и за това, че говоря истината, ще посоча като сигурен свидетел целия си досегашен живот. Към този свидетел ще прибавя и вас – защото живеете с мен и знаете тези неща. 16. Дори един средно умен човек не би се заел с това заради почести. Защото почестите идват от добродетелността, а не от порочността. Каква чест би имало за един предател на Гърция? При това не съм бил лишен и от чест. Нали бях ценен от най-уважаваните хора, и то заради най-достоините неща - бях уважаван от вас заради мъдростта си. 17. Човек не би направил тези неща и заради сигурността си. Защото предателят е враг на всички – на закона, на справедливостта, на боговете, на многото хора: защото престъпва закона, разрушава справедливостта, развращава множеството, осквернява божественото. Та човекът, който води такъв живот, се излага на най-големи опасности и не може да има сигурност.

19. Остава да видим дали съм направил това, защото избягвал някакъв страх, болка или опасност. Но никой не би могъл да каже, че съм бил застрашен от такива неща. Нали всички хора правят всичко заради тези две неща – или за да постигнат някаква облага, или за да избегнат някаква вреда, и всяко престъпление, което се извършва извън тях... та не е неясно, че бих навредил на себе си, ако го направя. Защото с това, че предавам Гърция, бих предал себе си, родителите, близките, достойнството на предците, бащините светини, гробовете, великата ни родина Гърция... 20. Помислете и за това. Не би ли бил непоносим животът ми, след като извърша всичко това? Къде бих отишъл? Може би в Гърция? За да бъда наказан от онези, които съм онеправдал? Та кой от пострадалите би ме пощадил? Или пък да остана при варварите? При положение, че съм пренебрегнал всички най-велики неща, лишил съм се от най-прекрасните почести, живея в най-голям позор, отхвърлил съм всички усилия, които бях положил някога заради добродетелта? И, което е най-грозно за мъжа, понасям цялото това нещастие заради самия себе си, защото аз съм си го причинил. 21. Впрочем дори и варварите не биха ми вярвали. Как би било иначе, след като щяха да знаят, че съм извършил най-невярното нещо – предал съм своите на враговете. Но ако никой не ни вярва, то такъв живот не би могъл да бъде живян. Човек, загубил имуществото си, или лишен от тиранска

власт, или пък прогонен от родината, все някак би се справил. Но онзи, който загуби доверие, никога не би го придобил отново. Та с нещата, които бяха казани дотук, беше доказано, че дори да можех, нямаше да искам да продам Гърция, но и не бих могъл, дори и да исках.

22. След всичко това бих желал да се обърна и към обвинителя. Ти, който си такъв мъж, на кого си повярвал, та да обвиняваш такъв като мен? Би трябвало да се разбере какъв човек си ти, и какви неща говориш, та се обръщаш към мен като недостоен към недостойния. Как ме обвиняваш? Защото знаеш точно, или защото само предполагаш? Ако знаеш, значи или си видял, или си участвал, или си научил от някого, който е участвал. Ако си видял, съобщи на тези тук начина, мястото, времето, кога, къде, как си видял – ако си участвал, значи си виновен по същото обвинение. Ако си го чул от някого, който е участвал, тогава, който и да е той, нека сам да дойде, да покаже, да свидетелства.

24. И че не знаеш нещата, за които обвиняваш, е ясно. Остава да предполагаш, без да знаеш. Тогава, о, най-дръзки измежду всички хора, ти си повярвал на мълвата, на най-невярното нещо! И без да знаеш истината, се осмеляваш да преследваш един човек, за да го осъдиш на смърт? Знаеш ли някой друг да е извършил такова нещо? Това, нещо просто да се допуска, е общо за всички хора относно всички неща и в това отношение ти с нищо не си по-мъдър от другите. Но не трябва да се вярва на онези, които допускат, а на онези, които знаят. И не трябва да се мисли, че мълвата е по-достойна за доверие от истината – но е обратното, истината е за предпочитане пред мълвата. 25.... И впрочем, как да се вярва на човек, който произнася една реч пред едни и същи хора и за едни и същи неща, и все пак твърди напълно противоположни неща? 26. Бих искал да науча от теб, дали смяташ мъдрите хора за безумни или пък за разумни. Ако ги смяташ за безумни, това ще е ново, но няма да е истинно. Ако пък ги смяташ за разумни, тогава нали не би трябвало те, разсъдливите, да допускат най-големите грешки и да избират злините, когато разполагат с благата? Така че ако съм мъдър, не съм сгрешил, а ако съм сгрешил, не съм мъдър. Та въз основа и на двата аргумента излиза, че ти си лъжец. 28. А на вас, мъже съдии, бих искал да кажа нещо за себе си, което може да предизвика завист, но е истина: то не би могло да се очаква от някой, който не е обвинен, но е допустимо за обвинявания. Ето сега ви давам сметка за изминалия си живот. Искам от вас, ако ви напомня за хубавите неща, които съм извършил, да не завиждате заради казаното, а да приемете, че е необходимо за човек, обвинен лъжливо в най-страшни престъпления, да каже нещо и от добрите и истинни неща, които вие знаете – и това ще ми бъде твърде приятно. 29. Първо, второ, и най-важно е това, че моят досегашен живот от началото до края е бил безгрешен и чист от всяко обвинение. Защото никой не би могъл да ме обвини във ваше присъствие, че съм порочен, и това да бъде вярно. Дори самият обвинител не даде никакво доказателство за нещата, които каза. Така че неговата реч постигна само едно оскърбление, което не може да издържи никаква проверка.

34. Вие не би трябвало да обръщате повече внимание на думите, отколкото на делата, да давате предимство на обвиненията пред опроверженията, да смятате, че краткото време е по-мъдър съдия от продължителното, и да мислите, че клеветата е по-достойна за доверие от проверката. Добрите мъже трябва да се пазят от грешки

в каквото и да било, но най-вече от грешки в онова, което не може да се поправи. Това е възможно за хората, които обмислят всичко предварително, но е непоправимо за онези, които се разкайват по-късно. Измежду тези неща е и това, някой да бъде осъждан на смърт. Това сега ви се случва и на вас. 35. Ако беше възможно истината за извършеното да стане ясна и видна за слушателите благодарение на думите, то тогава вашето решение би било твърде улеснено от казаното дотук; но тъй като не е така, най-напред запазете тялото ми, изчакайте повече време и след това отсъдете съобразно истината. Защото сте застрашени от това, да се окажете несправедливи и така да загубите една слава, а вместо нея да придобиете друга. За добрите мъже смъртта е за предпочитане пред лошата слава, защото едното е само край, а другото е болест за живота.

37. Произнесох каквото имах да кажа и свършвам. Да се припомнят кратко неща, които са изказани надълго има смисъл, когато се говори пред лоши съдии; но не е редно дори да се допусне, че първите измежду първите гърци не са внимавали и не са запомнили казаното.

Превод: Николай Гочев